מה בדף
שיעון הדף היומי בדרך קצרה

ע"ז מו-נב

לע"נ הגה"ק רבי פנחס מנחם
בן הגה"ק ר' אברהם מרדכי
זיע"א

הערות והנצחות טל' 0548449853
או מייל MABADAF12@ GMAIL.COM

גליון 293 פרשת כי תשא תשע"ח

דף מו ר"ע אמר שמה שצריך לשרש את הע"ז לומדים מהפסוק אבד תאבדון, ומה שכתוב ואבדתם את שמם הכונה לכנות לה שם, ואין לומר שישנה לשבח ופשוט שאין הכוונה לשבח ממש אלא הכוונה שינוי לא לשבח ולא לגנאי, ויש ללמוד מהפסוק שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא שאם קראו לה בלשון כבוד בית גליא לשון גובה יקראו לה בית כריא לשון חפירה ושפלות, ואם קראו לה עין כל יקראו לה עין קוץ.

תלמיד שנה ברייתא לפני רב ששת שעכו"ם שעובדים את ההרים והגבעות הם מותרים אך העובדים נהרגים בסייף ואם עבדו לזרעים וירקות הם אסורים ועובדיהם בסייף, אמר לו רב ששת שזה כדעת ר' יוסי בר' יהודה שאילן שנטעו ובסוף עבדו אסור, ורב ששת לא העמיד באילן שנטעו מתחילה לכך וכרבנן כיון שכתוב כמו הר שלא נעשה מתחילה לכך.

נחלקו בני ר' חייא ור' יוחנן לגבי אבני ההר שעבדו לו והם התנתקו מההר אם אסורות או מותרות המתיר סובר שכמו שההר מותר כיון שאין בו תפישת יד אדם כך האבנים מותרות, אך לכאורה יש לדחות שההר הוא מחובר ואילו האבנים כבר אינן מחוברות, ויש להוכיח מבהמה שאינה מחוברת והיא מותרת, ויש לדחות שבהמה היא בעל חיים ויש להוכיח מהר ויש ללמוד משניהם בצד השוה שאין בהם תפיסת יד אדם והם מותרים, אך יש לפרוך שהם לא השתנו מברייתם אלא יש ללמוד מבהמה בעלת מום ומהר או מבהמה תמימה ומאילן יבש, והאוסר למד מהפסוק שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו שאף שניתן ללמוד מהדין להיתר בכל זאת לא לומדים, ולכאורה יש להוכיח שבני ר' חייא הם המתירים שחזקיה הסתפק במקרה שזקף ביצה להשתחוות לה, ולכאורה הספק הוא באופן שאכן השתחוה לה והספק הוא אם הזקיפה נחשבת מעשה או לא אך אם לא זקף מותר א"כ בני ר' חייא הם המתירים, ויש לדחות שבאמת הם אסרו בהשתחוה לה וחזקיה הסתפק באופן שהוא זקף אותה להשתחוות לה אך לא השתחוה, אך לכאורה קשה מה הספק שלמ"ד שע"ז של ישראל נאסרת מיד א"כ היא אסורה ולמ"ד שנאסרת רק כשתיעבד א"כ מדוע תיאסר, ויש לומר שמדובר שישראל זקף ביצה להשתחוות לה ועדיין לא השתחווה אך בא עכו"ם והשתחוה לה וכמו שרב יהודה אמר בשם שמואל שאם ישראל זקף לבינה ובא עכו"ם והשתחוה לה אסורה, וחזקיה הסתפק אם זה רק בלבינה שהזקיפה שלה ניכרת אך בביצה אין הזקיפה ניכרת ולא תיאסר, או שהיא נאסרת בגלל שעשה בה מעשה לשם ע"ז, ונשאר בתיקו.

רמי בר חמא מסתפק במקרה שהשתחוו להר אם אבניו נאסרו למזבח או לא **עמוד ב** והשאלה היא אם יש איסור נעבד במחובר לגבי גבוה או לא, ואם נכריע שיש איסור נעבד במחובר לגבי גבוה יש להסתפק אם מכשירי קרבן הם כקרבן או לא, ורבא למד ק"ו מאתנן שמותר בתלוש להדיוט ובכ"ז נאסר במחובר לגבוה כמו שכתוב לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב והתורה לא חילקה בין תלוש למחובר נעבד שאסור בתלוש אף להדיוט ק"ו שיאסר במחובר לגבוה, ורב הונא בר רב יהושע אומר שניתן ללמוד להיפך שנעבד שאסור בתלוש להדיוט ובכ"ז מותר במחובר לגבוה כמו שכתוב אלוהיהם על ההרים ולא ההרים אלוהיהם ואין הבדל בין הדיוט לגבוה אתנן שמותר בתלוש להדיוט ודאי מותר במחובר לגבוה, ואין ללמוד ממה שכתוב בית אלוקיך כי לדעת ר"א לומדים משם למעט פרה שאינה באה לבית וחכמים למדו משם לרבות ריקועים, אמר רבא שאם יש אפשרות להקיש לקולא או לחומרא לומדים לחומרא, ורב פפא מקשה וכי בכל מקום מקישים רק לחומרא הרי לגבי הזאה בפסח נחלקו ר"א ור"ע שר"א מחייב בפסח ור"ע פטר מפסח, ואמר ר"ע שיש ללמוד שאם הזאה שבות לא דוחה שבת שחיטה שהיא מדאורייתא ודאי לא תדחה שבת, ויש לומר שר"א לימד את ר"ע ולימודו הכביד עליו ושכח ור"ע בא להזכיר לו ולכן אמר לו אל תכפירני בשעת הדין כך אני מקובל ממך שהזאה שבות ואינה דוחה שבת.

רמי בר חמא מסתפק אם המשתחוה לקמת חיטים כשר למנחות האם יש שיוני בנעבד או לא ומר זוטרא בר ר"נ הביא ראיה ממה ששנינו שכל האסורים למזבח ולדותיהם מותרים ושנו על כך שר"א אסר, ויש לדחות שר"נ אמר על כך בשם רבה בר אבוה שנחלקו בנרבעו ואח"כ התעברו,

דף מז אך אם העיבור היה קודם שנרבעו אסורים וכאן זה דומה לנרבעו אחר העיבור, וללישנא בתרא מר זוטרא פשט לאיסור מדברי ר"נ בשם רבה שנחלקו רק בנרבעו ואח"כ התעברו אך אם התעברו קודם אסור וקמת חיטים זה כעיברו ובסוף נרבעו שאסור לכו"ע, ויש לדחות שעובר היה בהמה ונשאר בהמה ורק הדלת של הרחם היתה סגורה אך כאן היה שינוי שבתחילה זה היה חיטים ועכשיו זה קמח.

ר"ל מסתפק במשתחוה לדקל אם הלולב נאסר למצוה ואין ספק באילן שניטע מתחילה לכך שאסור אף להדיוט כדלעיל, והספק הוא בנטעו ואח"כ עבדו ולר' יוסי בר' הודה אין ספק שהרי נאסר גם להדיוט והספק הוא לרבנן האם זה מאוס לגבי גבוה,

רב דימי אמר שהספק הוא באשירה שביטלה האם יש דיחוי לגבי מצוות או לא, ולכאורה יש לפשוט ממה ששנינו שאם כיסה את הדם והוא התגלה פטור מלכסות ואם הרוח כסתה חייב לכסות, ואמר רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן שרק אם התגלה הדם חייב לכסות ואם לא התגלה לא חייב ודקדקו בזה מדוע אם התגלה חייב לכסות הרי זה כבר נדחה ממצות כיסוי וביאר רב פפא שאין דיחוי אצל מצוות, ויש לומר שרב דימי הסתפק בדינו של רב פפא האם פשוט לו שאין דיחוי כלל בין לקולא בין לחומרא או שהוא הסתפק בכך ורק לחומרא אומרים שאין דיחוי אך לא לקולא, ונשאר בתיקו.

רב פפא מסתפק במשתחוה לבהמה אם צמרה נאסר לתכלת ולכאורה אם הספק הוא לגבי בגדי כהונה זה כמו הספק של רמי בר חמא לעיל ואם הספק לגבי ציצית זה כמו הספק של ר"ל, ויש לומר שאכן לגבי התכלת אין ספק אך רב פפא הסתפק שיש בבהמה דברים נוספים כגון קרניה לחצוצרות או שוקיה לחלילים או בני מעיה לנימי כינורות, ולמ"ד שעיקר שירת הלויים הוא בכלי זה כמו מכשירי קרבן והספק הוא למ"ד שעיקר שירה הוא בפה והכלי הוא רק לבשם את הקול וא"כ ניתן להביא מהבהמה הזו או שבכ"ז אסור.

רבה מסתפק במשתחוה למעיין אם נאסרו מימיו לנסכים ולכאורה הספק הוא אם השתחוה לבבואה שלו או למים עצמם אך א"כ ניתן להסתפק גם במים שבספל, אלא יש לומר שהספק הוא אם הוא משתחוה למים שלפניו וא"כ המים שיצאו כבר מותרים או שהוא משתחוה לקילוחו של הנהר והילוכו וזה נאסר, אך יש לדחות שר' יוחנן אמר בשם ר"ש בן יהוצדק שמים של רבים לא נאסרים ויש לומר שהספק הוא כשהם נובעים מהקרקע.

משנה מי שביתו היה סמוך לבית ע"ז ונפל אסור לו לבנותו אלא יכנוס לשטח שלו ד' אמות ויבנה והחלק של ע"ז **עמוד ב** נידון כמחצה על מחצה וימנה ד' אמות מחצי החלק של הכותל ועציו ועפרו מטמאים כשרץ שכתוב שקץ תשקצנו, ור"ע סובר שהם מטמאים כנדה שכתוב תזרם כמו דוה צא תאמר לו וכמו שנדה מטמאה במשא כך ע"ז מטמאה במשא. **גמרא** יש להקשות הרי הוא נותן רווח לע"ז ביאר ר' חנינא מסורא שבשטח שהוא כנס לתוך שלו הוא עושה בית הכסא, אך קשה שצריך צניעות ויש לומר שהוא עושה אותו לבית הכסא של לילה, אך קשה ששנינו שצנוע נקרא אדם שמתפנה בלילה כדרך שהוא מתפנה ביום והכוונה גם לצניעות, ויש לומר שהוא עושה אותו לילדים או שהוא מגדר את המקום בקוצים וברקנים לצניעות.

משנה יש ג' דינים בבתים: שאם בנאו מתחילה לשם ע"ז אסור, אם סיידו וכיידו לשם ע"ז נוטל מה שחידש, ואם הכניס לתוכה ע"ז והוציאה מותר. **גמרא** רב אומר שהמשתחוה לבית אסרו משמע שהוא סובר שתלוש ובסוף חברו הוא כתלוש, אך קשה ששנינו דוקא בנאו ויש לומר שבנאו אסור גם בלא השתחוה ואם השתחוה אסור גם בלא בנאו, אך קשה א"כ יש כאן ד' בתים ויש לומר שכיון שלענין ביטול בנה והשתחוה שוים הם נחשבים לאחד. **משנה** יש ג' דינים באבנים: אם חצב מתחילה לע"ז אסור ואם סיידה וכיידה לע"ז נוטל מה שחידש ואם העמיד עליה ע"ז וסילקה היא מותרת. **גמרא** ר' אמי אומר שבסייד וכייד אסור דוקא בגופה של אבן, אך קשה שבבית נאסר גם כשזה לא בגופו, ויש לומר שמדובר באופן שמניח ע"ז בין השורות, אך קשה וכי לא מדובר בסייד וכייד גם כשהחליקה אחר שכבר היה חלקה, אלא יש לומר שר' אמי דיבר לגבי ביטול שאף שסייד וכייד בגופה של אבן אם נטל מה שחידש מותר ולא נאמר שכיוון שעשה בגופה של האבן זה נחשב כחצבה מתחילה לכך ותאסר כולה, קמ"ל שלא תיאסר.

דף מח משנה יש ג' דינים באשירה: שאם נטע תחילה לשם ע"ז היא אסורה ואם גידעו ופיסלו לשם ע"ז והחליף נוטל מה שהחליף ואם העמיד תחתיה ע"ז ונטלה היא מותרת. **גמרא** ר' ינאי אומר שנאסר בגידע ופיסל בגופה של אילן, אך קשה ששנינו גידעו ופיסלו שמספיק מעשה בעלמא אלא יש לומר שר' ינאי דיבר על ביטול שאף שהבריך והרכיב בגופו של אילן כשנטל מה שהחליף מותר והחידוש הוא שלא אומרים שזה כאילו שנטעו מתחילה לכך ויאסר כולו, קמ"ל שלא.

שמואל אומר שהמשתחוה לאילן תוספותיו אסורים ור"א מקשה ממה ששנינו גדעו ופסלו לע"ז והחליף נוטל מה שהחליף משמע שרק בגידעו ופסלו ואם לא לא, ושמואל מבאר שזה לדעת רבנן והוא דיבר לדעת ר' יוסי בר' יהודה שאילן שנטעו ובסוף עבדו אסור ורב אשי דוחה שמי אמר שר' יוסי ורבנן נחלקו בתוספת שניתן לומר שלכו"ע התוספת אסורה ונחלקו בעיקרו שלר' יוסי אסור שכתוב ואשיריהם תשרפון באש ורבנן סוברים שהעיקר מותר שכתוב ואשריהם תגדעון ואיזה אילן עיקרו אסור וגידועו מותר הוא אילן שנטעו ואח"כ עבדו, ואין לומר שמה שלא מתרצים שנהפוך את דעת ר' יוסי בר' יהודה ורבנן שא"כ מי הוא הסובר שרק בגדעו ופסלו אסור שהרי לרבנן התוספת אסורה גם בגדעו ופסלו ולר' יוסי בר' יהודה גם העיקר אסור ויש לבאר שזה לדעת ר' יוסי בר' יהודה ומה שהעיקר אסור זה רק בסתמא אך אם גדעו ופסלו הוא מגלה את דעתו שהוא רוצה רק בתוספת ולא בעיקר וניתן לבאר שהמשנה כרבנן וכתבו גדעו ופסלו לחדש שלא נאמר שכשעשה מעשה בגוף האילן יאסר גם העיקר, קמ"ל שרק התוספת נאסרה.

משנה לת"ק אשירה זה אילן שיש תחתיו ע"ז ור"ש אומר שזה אילן שעובדים אותו והיה מעשה בצידן שעבדו לאילן אחד ומצאו תחתיו גל ואמר ר"ש לבדוק את הגל ובדקו ומצאו בו צורה אמר ר"ש א"כ הם עובדים רק לצורה ונתיר את האילן. **גמרא** יש להקשות מדוע המשנה מבארת אשירה הרי לעיל שנינו שיש ג' אשירות, ויש לומר ששתים זה לכו"ע ובאחת יש מחלוקת בין ר"ש לרבנן שלרבנן שיש תחתיה ע"ז ולר"ש מה שעובדים אתה ואשירה סתם ביאר רב שהכומרים יושבים תחתיה ולא טועמים מפרותיה, ושמואל סובר שגם כשאומרים שתמרים אלו לע"ז של נצרפי זה נאסר כיון שהם מכינים שיכר ליום אידם, ואמימר אמר שזקני פומבדיתא אמרו שהלכה כשמואל.

עמוד ב משנה אסור לשבת בצל האשירה ואם ישב טהור וכן לא יעבור תחתיה ואם עבר הוא טמא ואם היא גזלה את הרבים העובר תחתיה טהור. **גמרא** יש להקשות מה החידוש שלא ישב בצילה הרי זה הנאה מע"ז, ורבה בר בר חנה מבאר שצריך את זה לצל צילה בבוקר ובערב וא"כ משמע לכאורה שבצל קומתה טמא ויש לומר שהוא טהור והחידוש הוא שלא ישב אף בצל צילה, ויש ששנה את דברי רבה על הסיפא שאם ישב טהור ולכאורה זה פשוט ואמר רבה שהחידוש הוא שגם בצל קומתה הוא טהור, וקשה שמשמע שבצל צילה ישב לכתחילה, ויש לדחות שהחידוש הוא שגם בצל קומתה אם ישב טהור.

אם עבר תחתיה טמא שלא יתכן שאין שם תקרובת ע"ז וזה כדעת ר' יהודה בן בתירא שע"ז מטמאה באהל שכתוב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים וכמו שמת מטמא באהל כך תקרובת ע"ז מטמאה באהל.

ר' יצחק בן אלעזר אומר בשם חזקיה שבגוזלת את הרבים מותר לעבור לכתחילה ור' יוחנן סובר שרק אם עבר הוא טהור אך אין לעבור לכתחילה, ולא נחלקו אלא שר' יוחנן מדבר כשיש דרך אחרת לעבור בה וחזקיה דיבר כשאין דרך אחרת.

רב ששת אמר למשרתו שכשאנחנו מגיעים ליד הע"ז תריץ אותי, ולכאורה אם אין דרך אחרת מדוע צריך לרוץ הרי מותר לעבור ואם יש דרך אחרת אסור לעבור שם כלל, ויש לומר שמדובר שאין דרך אחרת אך אדם חשוב צריך להחמיר על עצמו.

משנה מותר לזרוע תחתיה ירקות בימות הגשמים אך לא בימות החמה וחסה אסור אף בימות הגשמים, ור' יוסי אוסר גם ירקות בימות הגשמים כי הנביה נושרת עליהם ונעשה זבל. **גמרא** לכאורה יוצא שר' יוסי סובר שזה וזה גורם אסור ולרבנן מותר, ולכאורה לעיל שנינו שלר' יוסי שוחק וזורה לרוח או מטיל לים ואמרו לו שהיא נעשית זבל וכתוב לא ידבק בך מאומה מן החרם, א"כ רבנן חששו לזה וזה גורם ור' יוסי לא חשש, ואמנם מר' יוסי לא קשה ששם ר' יוסי התיר בדבר שהולך לאיבוד אך לרבנן קשה ויש לומר שהופכים אצלינו את דעת ר' יוסי ורבנן, ועוד יש לומר שלא להפוך ולא קשה לדעת ר' יוסי ששם זה הולך לאיבוד ולרבנן יש לבאר כדברי רב מרי בר רב כהנא לגבי הפשט עור פסולי המוקדשים שאם מפשיט להרויח את העור הוא מפסיד בבשר ואותו דבר כאן מה שמשביח בזבל שבא מהנבייה זה נפגם בצל.

ויש להקשות וכי לר' יוסי זה וזה גורם אסור הרי שנינו שר' יוסי אמר שמותר לנטוע יחור של ערלה אך לא נוטעים אגוז של ערלה כי הוא פרי, ורב יהודה אמר בשם רב שר' יוסי מודה שאם נטע הבריך או הרכיב מותר וכן שנינו בברייתא להדיא שלר' יוסי אם נטע הבריך והרכיב מותר,

דף מט ואין לומר שר' יוסי מחלק בין שאר איסורים לאיסור ע"ז שהרי שנינו ששדה שנזדבלה בזבל של ע"ז וכן פרה שהתפטמה בכרשיני ע"ז בברייתא אחת כתוב שהשדה יכולה להזרע והפרה להשחט, ובברייתא אחרת כתוב שיובירו את השדה והפרה תרזה, ולכאורה זה תלוי במחלוקת ר' יוסי ורבנן שלר' יוסי מותר כמו לגבי ערלה ולרבנן אסור וא"כ אין חילוק לר' יוסי בין ע"ז לשאר איסורים, ויש לדחות שזה תלוי במחלוקת ר"א ורבנן ולכאורה הכוונה למחלוקת בשאור של חולין ותרומה שנפלו לעיסה ואין באחד מהם כדי לחמץ והם הצטרפו יחד לחמץ ור"א סובר שהולכים אחרי האחרון ורבנן אומרים שבין אם נפל האיסור בתחילה ובין אם נפל בסוף זה נאסר רק אם יש באיסור כדי לחמץ, ואמר אביי שהמחלוקת היא רק כשלא קדם וסילק את האיסור אך אם קדם וסילק את האיסור אסור וא"כ ר"א סבר זה וזה גורם אסור ולרבנן זה וזה גורם מותר, אך יש לדחות מנין שלומדים בברייתא כדברי אביי הרי ניתן ללמוד שטעמו של ר"א הוא בגלל שהולכים אחרי האחרון שאז זה נגמר באיסור ואם זה נגמר בהיתר זה מותר ואין חילוק אם סילק או לא, אלא יש לומר שזה מחלוקת ר"א ורבנן לגבי עצים ששנינו לקמן שאם נטל עצים מאשירה היא אסורה בהנאה ואם הסיק בה תנור אם הוא ישן יצטנן ומותר לאפות בו ואם היה חדש יש לנתץ אותו ואם אפה בו פת היא אסורה בהנאה ואם התערבה הפת באחרות כולם אסורות בהנאה, ור"א אומר שיש להוליך את ההנאה לים המלח ואמרו לר"א שאין פדיון לע"ז, ולכאורה איזה תנאים נחלקו על ר"א אם נאמר שזה רבנן שהתירו בעצים הרי הם מחמירים ואם זה רבנן של המשנה של שאור שמקילים מי אמר שהם יקלו גם בע"ז אלא יש לומר שזה מחלוקת ר' יוסי ורבנן ור' יוסי במשנתינו אמר לדברי רבנן שהוא סובר זה וזה גורם מותר והוא אמר שלטעמם של חכמים שזה וזה גורם אסור הם יודו לאסור בירקות וטעמם של רבנן כדברי רב מרי שמה שמשביח בזבל הוא נפגם בצל, ורב יהודה אמר בשם שמואל שהלכה כר' יוסי.

גינה אחת זובלה בזבל של ע"ז ורב עמרם שאל את רב יוסף מה דינה והוא אמר לו שרב יהודה אמר בשם שמואל שהלכה כר' יוסי.

עמוד ב משנה אם נטל עצים מהאשירה הם אסורים בהנאה ואם הסיק בהם תנור אם היה חדש ינתץ ואם היה ישן יצננוהו ומותר להשתמש בו והפת אסורה בהנאה ואם התערבה באחרות כולן אסורות בהנאה ור"א סובר שיוליך כשיעור מה שנהנה לים המלח אמרו לו שאין פדיון לע"ז, אם נטל ממנה כרכור אסור בהנאה ואם ארג את הבגד בכרכור נאסר בהנאה ואם התערב באחרים ואחרים באחרים כולם אסורים בהנאה ור"א סובר שיוליך לים המלח כשיעור הנאתו אמרו לו שאין פדיון לע"ז. **גמרא** צריך לכתוב את שני המקרים שאם היה כתוב רק את המקרה של תנור היינו אומרים שרק בזה אמר ר"א שיש פדיון שכשנגמרה הפת כבר נשרף האיסור אך בכרכור שהאיסור בעין הוא יודה לרבנן ואם היו כותבים את המקרה של כרכור היינו אומרים שרק בזה אמרו חכמים שאין פדיון אך בתנור יודו חכמים שיש פדיון.

רב חסדא אמר בשם זעירי שהלכה כר"א, וללישנא בתרא רב חסדא אמר שאבא בר רב חסדא אמר בשם זעירי שהלכה כר"א ואמר רב אדא בר אהבה שלא שנינו רק בפת אבל חבית לא ורב חסדא אמר שגם החבית מותרת.

לאדם אחד התערב חבית יין נסך ביינו ורב חסדא אמר לו זרוק ד' זוזים לנהר וזה מותר לך.

משנה איך הוא ביטול של הע"ז שהעכו"ם קרסם או שנטל ממנה זרדים או שנטל ממנה מקל או שרביט ואפילו רק עלה היא בטלה ואם הוא שף אותה לצרכה היא לא בטלה ואם שף שלא לצרכה היא מותרת. **גמרא** נחלקו רב הונא ורב חייא בר רב האם השפאים ששף ממנה מותרים או אסורים ויש ברייתא כמו הדעה שמותרים שעכו"ם ששף ע"ז לצרכו היא ושפאיה מותרים ואם שף לצרכה היא אסורה ומה ששף ממנה מותר וישראל ששף ע"ז בין לצרכו בין לצרכה היא ושפאיה אסורים.

לדעת רב ע״ז שנשברה מעצמה צריך לבטל כל קיסם וקיסם, ושמואל סובר שע״ז בטילה רק בדרך גדילתה ולכאורה דרך גדילתה ודאי אסורה אלא הכוונה שלא צריך לבטל ע״״ז אלא בדרך גדילתה ולכאורה נחלקו אם עובדים לשברים או לא, ויש לומר שלכו״ע עובדים לשברים ונחלקו בשברי שברים שלרב זה אסור ולשמואל זה מותר, וללישנא בתרא לכו״ע שברי שברים מותרים ונחלקו בע״ז של חוליות והדיוט יכול להחזירה שרב סובר שכיון שהדיוט יכול להחזירה זה לא נקרא ביטול ושמואל סובר שהיא בטילה רק דרך גדילתה זהיינו כדרכה, ושברי שברים זה לא כדרך גדילתה ואין צריך לבטל.

פרק ר׳ ישמעאל

משנה לר׳ ישמעאל אם יש ג׳ אבנים זו בצד זו בצד מרקוליס אסורות ואם יש שתיים הן מותרות וחכמים סוברים שמה שנראה עמו אסור ומה שלא נראה עמו מותר. **גמרא** לכאורה חכמים סוברים שעובדים לשברים ולכן בנראות עמו שניתן לומר שנפל ממנו זה נאסר ומה שלא נראה עמו מותר, ויש לדקדק בדעת ר׳ ישמעאל שאם הוא סובר שעובדים לשברים א״כ נאסור גם בשתי אבנים ואם לא עובדים לשברים גם בג׳ אבנים נתיר, ומבאר ר׳ יצחק בר יוסף בשם ר׳ יוחנן שאם ידוע שנשרו ממנו לכו״ע אסור וגם למ״ד שלא עובדים לשברים זה רק בשאר ע״ז שזה לא כדרכה אך במרקוליס שמתחילה זה היה שבור וזה דרכו ונחלקו בסתם,

דף נ ובאופן שהן קרובות שניתן לומר שנפל מהע״ז לכו״ע אסורות ונחלקו במרוחקות, אך קשה שכתוב בר׳ ישמעאל בצד מרקוליס, ויש לבאר שבצד הכוונה בד׳ אמות של הע״ז וסובר ר׳ ישמעאל שעושים מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול ולכן ג׳ אבנים שדומה למרקוליס אסור ושתי אבנים מותר, ורבנן סוברים שלא עושים מרקוליס קטן בצד גדול ואין הבדל בין שתיים לשלש ואם נראה עמו אסור ואם לא נראה עמו מותר.

יש לדקדק במה שכתוב שאם ידוע שנשרו ממנו לכו״ע אסור, וקשה שישנה ברייתא שאבנים שנשרו מהמרקוליס אם נראות עמו אסורות ואם לא נראות עמו מותרות ור׳ ישמעאל סובר שג׳ אסורות ושתיים מותרות, ורבא מבאר שאין הכוונה שנשרו אלא שנמצאו, וקשה איך אמר ר׳ ישמעאל ששתיים מותרות הרי שנינו שר׳ ישמעאל אומר ששתיים בתפיסה לע״ז אסור וג׳ אפילו מרוחקות אסורות, ומבאר רבא שבתפיסה אחת אסור ובב׳ תפיסות מותר והיינו שיש גובה ביניהם למרקוליס, ויש להקשות שא״כ זה לא מרקוליס ששנינו שאבני בית קוליס שאבן אחת נמצאת מצד אחד ושניה בצד שני ואחת נוספת על גביהם, ומבאר רבא שזה מדובר בעיקר מרקוליס אבל קטן בצד גדול עובדים בכל מקרה גם כשלא מונח כנ״ל.

כשנחרב בית יגאי מהלך העמידו בביתו ע״ז מרקוליס ובאו עכו״ם עובדי ע״ז אחרת ולקחו את האבנים וחיפו בהם דרכים קטנות וראשיות, ויש מהחכמים שפרשו משם ויש שלא פרשו ור׳ יוחנן אמר שבנם של קדושים מהלך עליהם ואיך אנו נפרוש מהם ובנם של קדושים זה ר׳ מנחם בר׳ סימאי והוא נקרא כך כי הוא לא הסתכל בצורת מטבע, מי שפרש מאותם דרכים סבר כדברי רב גידל בשם ר׳ חייא בר יוסף שלתקרובת ע״ז אין ביטול לעולם, ומי שפרש שבור שנאסר רק בתרובת כעין פנים .

רב יוסף בר אבא אמר שר׳ ירמיה הגיע למקומינו והביא עמו משנה שעכו״ם שהביא אבנים ממרקוליס וחיפה בהם דרכים ומקומות כינוס הן מותרים **עמוד ב** אך ישראל שהביא אבנים ממרקוליס וחיפה בהן דרכים הן אסורות ואין חכם בן חכם שיבאר את הברייתא הזו ורב ששת אמר אני לא חכם ולא בן חכם ואני מבאר כדברי רב גידל שנאסר רק עבודה כעין פנים.

רב יוסף בר אבא אמר שרבה בר ירמיה הגיע למקומינו והביא ברייתא שמתליעים ומזהמים בשדות בשביעית אך לא במועד וגם בשביעית אסור לגזום ומותר לסוך שמן למקום הגיזום בין במועד בין בשביעית ואין חכם בן חכם שיבאר את זה, ורבינא אמר אני לא חכם ולא בן חכם ואני אומר שאם היה קשה במועד על שביעית זה לא דומה שהרי בשביעית התורה אסרה מלאכה והתירה טירחה ובמועד גם טירחה נאסרה ואם קשה מה ההבדל שזיהום מותר וגיזום אסור זה לא דומה שהרי זיהום מעמיד את האילן וגיזום זה מחזק ומשביח את האילן, אלא קשה לו מזיהום על זיהום שיש משנה שמזהמים את הנטיעות וכורכים אותם וקוטמים אותם ועושים להם בתים ומשקים אותם עד ר״ה משמע שבשביעית עצמה אסור, אך ניתן לחלק כמו שרב עוקבא בר חמא אמר שיש קשקוש שהוא לחזק את האילן ואסור ויש קשקוש שהוא לסתום את השרשים שהתגלו וזה רק לקיים את האילן ומותר, וכן בזיהום יש זיהום שהוא לקיים את האילן ומותר ויש זיהום שהוא לחזק את האילן ואסור, ואם היה קשה מסיכה על סיכה שכתוב שסכים שמן לגזם בין במועד בין בשביעית, ויש משנה לגבי בשביעית שסכים פגים ומנקבים ומפטמים אותם עד ר״ה משמע שבשביעית עצמה אסור אך גם בזה יש לחלק שיש סיכה שהיא לקיום האילן ומותר ויש סיכה שהיא לפטם את הפרי ואסור, ורב סמא בר רב אשי אמר לרבינא שלרבה בר ירמיה היה קשה מסיכה של מועד על זיהום של מועד ששניהם להעמיד את האילן ומדוע זיהום אסור וסיכה מותר, ועל זה הוא אמר שאין חכם ובן חכם שיבאר את זה.

רב יהודה אמר בשם רב שע״ז שעובדים אותה במקל אם שבר מקל בפניה חייב ואם זרק מקל בפניה פטור, והקשה אביי לרבא מדוע בשבר אסור כי זה כמו זביחה א״כ גם בזרק אסור שזה כעין זריקת הדם, אמר לו רבא שצריך זריקה משחברת והקשה אביי ששנינו שאם עכו״ם ספת לע״ז צואה או שניסך לפניה עביט של מי רגלים חייב,

דף נא ואמנם בעביט יש זריקה משחברת אך מה שייך זריקה משחברת בצואה ויש לומר שמדובר בצואה לחה, לכאורה נחלקו בזה תנאים ששנינו שבשחט לה חגב ר׳ יהודה מחייב וחכמים פוטרים ולכאורה נחלקו שר׳ יהודה סובר שמספיק כעין זביחה ואותו הדין בשבירת מקל וחכמים סוברים שנאסר רק בכעין פנים וא״כ שבירת מקל לא אוסרת, ויש לדחות שלכו״ע לא אומרים כעין זביחה אלא כעין פנים ומה שחייב ר׳ יהודה בחגב כי צוארו דומה לשל בהמה .

ר״נ אמר בשם רבה בר אבוה שע״ז שעובדים אותה במקל אם שבר מקל בפניה חייב ונאסרת אם זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת, ורבא אמר לר״נ שאם בשבר חייב כי זה כעין זביחה א״כ גם זרק יהיה חייב כי זה כעין זריקה, אמר ר״נ שצריך זריקה משחברת ובזריקת מקל אין זריקה משחברת והקשה רבא א״כ מדוע באבני בית מרקוליס נאסר אמר ר״נ שגם לי היה קשה ושאלתי את רבה בר אבוה והוא שאל את חייא בר רב והוא שאל את רב ורב אמר שאיסורו הוא משום ע״ז עצמה וזה מובן רק למ״ד שע״ז של עכו״ם נאסרת מיד אך למ״ד שרק כשנעבדה זה נאסר א״כ מדוע יאסר כאן כל עוד לא עבדה, ויש לומר שכל אחת נעשית תקרובת לחברתה, אך לפ״ז האחרונה לא תיאסר כיון שלא עבדה, אמר ר״נ אם אתה מכיר אותה אתה יכול להוציאה, ורב אשי מבאר שכל אחת נעשית תקרובת לעצמה ולחברתה, ויש להקשות ששנינו שאם מצא בראש הע״ז כסות או מעות או כלים הם מותרים ואם מצא פרכילי ענבים ועטורות שבלים וינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב למזבח אסור ואמנם ביינות שמנים וסלתות יש כעין פנים ויש זריקה משחברת אך מה שייך עבודה בפרכילי ענבים ואין זריקה משחברת ורבא אמר בשם רבה בר בולא שמדובר שבצרם מתחלה לכך .

ר׳ אבהו אומר בשם ר׳ יוחנן שהזובח בהמה בעלת מום לע״ז פטור שכתוב זובח לאלוהים יחרם בלתי לה׳ לבדו שהתורה אסרה רק כעין פנים, ורבא דקדק בזה שאם מדובר במום של דוקין שבעין א״כ כיון שזה ראוי לבני נח לגבוה בבמה שלהם ודאי יהיה חייב בע״ז, אלא יש לומר שמדובר במחוסר אבר וכר״א שאמר שמחוסר אבר פסול לבני נח שכתוב מכל החי מכל בשר שנים מכל והתורה אמרה להביא בהמה שראשי אברים שלה חיים, אך קשה שצריך את הפסוק הזה למעט טריפה, ויש לומר שטריפה לומדים מלחיות זרע וזה מובן רק למ״ד שטריפה לא יולדת אך למ״ד שטריפה יולדת יש לומר שלומדים טריפה מאתך בדומים לך, ואין לומר שנח עצמו היה טריפה שהרי כתוב בו תמים ואין לומר שתמים מדובר על דרכיו כי כתוב כבר צדיק אך ניתן לפרש תמים בדרכיו וצדיק במעשיו, אלא יש לומר שלא יתכן לומר שנח היה טריפה שא״כ היה אומר לו הקב״ה הכנס רק כמותך ולא שלמים ולפ״ז שלומדים מאתך מלהחיות זרע לומדים שלא נאמר שיהיו לך לצוות בעלמא ואפילו זקן או סריס קמ״ל שיביא מה שיחיה זרע.

ר״א אומר מנין שהשוחט בהמה למרקוליס חייב שכתוב ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים ואם אינו ענים לעבודה כדרכה שכבר כתוב איכה יעבדו הגוים האלה את אלוהיהם נלמד מכך לשלא כדרכה, אך קשה וכי לומדים מזה לכך הרי לומדים מזה כמו ששנינו **עמוד ב** שולא יזבחו מדבר בקדשים שהקדישם בשעת איסור הבמות והקריבם בשעת איסור במות ועונשם כבר אמור ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרתה, ואזהרה לומדים מהפסוק פן תעלה עולותי וכר׳ אבין בשם ר׳ אילא שכל מקום שכתוב השמר פן ואל זה לאו והמשך הפסוק מדבר בקדשים שהקדישם בשעת היתר במות והקריבם בזמן איסור במות שכתוב למען יביאו בני ישראל את זבחיהם אשר הם זובחים שמה שכבר הותר על פני השדה ולומדים מכאן שהזובח בבמה בשעת איסור במות זה כזובח על פני השדה ומה שכתוב והביאום לה׳ זה מצות עשה ולא תעשה לומדים מהפסוק ולא יזבחו עוד את זבחיהם, אך אינו ענוש כרת שכתוב חקת עולם תהיה זאת להם ולא אחרת להם ומבאר רבא שלומדים מזה שני דברים ולא יזבחו ויש לקרוא ולא עוד.

משנה אם מצא בראש הע״ז מעות כסות או כלים הם מותרים ואם מצא פרכילי ענבים ועטורות שבלים ויינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על המזבח אסור. **גמרא** ר׳ חייא בר יוסף אומר בשם ר׳ אושעיא שלומדים את זה ממה שכתוב בפסוק ותראו את שקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם וכתוב בפסוק נוסף לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולומדים עמהם כמו עליהם כמו שעליהם אסור רק דבר של נוי ושאינו של נוי מותר כך עמהם נאסר רק דבר של נוי ולא דבר שאינו של נוי, ואין לומר שנלמד עליהם כמו עמהם שכל שעמהם נאסר כך עליהם כל שעליהם נאסר, אך יש לומר שא״כ לא יכתבו כלל עליהם.

יש להקשות וכי מעות זה דבר של נוי ואצל ר׳ יגאי ביארו בכיס שתלוי וקשור בצוארו וכן בכסות יש לבאר שהכסות מקופלת ומונחת על ראשו, ויש להקשות על כלי שהוא לא של נוי ורב פפא מבאר שיש גביע הפוך על ראשו.

רב אסי בר חייא אומר שמה שהוא לפנים מהמחיצה אסור גם מים ומלח ומה שמחוץ למחיצה נאסר רק דבר של נוי ולא דבר שאינו של נוי, ור׳ יוסי בר חנינא אומר שלפעור ומרקוליס אין חילוק של מחיצה ואין לבאר שהכוונה שאף מה שבפנים הוא כבחוץ ומותר, אך יש לדחות שאם פוערים לפניו ודאי מקריבים לו אפילו מים ומלח, אלא יש לומר להיפך שגם מה שמחוץ למחיצה אסור והוא כפנים.

משנה ע״ז שיש לה גינה או מרחץ נהנים מהם שלא בטובה אך לא בכשיש לה טובת הנאה ואם היתה של הע״ז ושל אחרים נהנים ממנה אף בטובה ע״ז של עכו״ם נאסרת מיד ושל ישראל היא נאסרת רק כשתיעבד. **גמרא** אביי מבאר בטובה בטובת הכמרים ושלא בטובה שלא בטובת הכמרים אבל בטובת עובדיה מותר, ויש ששנו את דברי אביי על הסיפא שאם היה שלה ושל אחרים נהנים גם בטובה ומבאר אביי שבטובת אחרים ושלא בטובה שלא בטובת כמרים ומי ששנה את דברי אביי על הסיפא כ״ש שבראישא שאסור ומי ששנה את דבריו על הרישא אבל בסיפא כיון שיש עוד אחרים מותר גם בטובת הכמרים.

דברי המשנה שע״ז של עכו״ם נאסרה מיד זה כר״ע ששנינו על הפסוק אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים בכלים שהשתמשו בה לע״ז ואם עשאום ולא גמרום או שגמרום ולא הביאום או שהביאום ולא השתמשו בהם יהיו אסורים, לכן בא הפסוק אשר עבדו שם הגוים שרק משנעבדו נאסר, אך ר״ע סובר ששל עכו״ם נאסרה מיד ושל ישראל עד שתיעבד.

יש לדקדק בדברי הברייתא שהפסוק מדבר בכלים שהשתמשו בהם לע״ז הרי כתוב מקומות ויש לומר שכיון שקומות לא נאסרו כמו ששנינו על הפסוק אלוהיהם על ההרים ואם אלוהיהם ,

דף נב א״כ הפסוק מלמד על כלים ולמדו מכאן שע״ז של עכו״ם נאסרת רק משתיעבד ושל ישראל נאסרה מיד, וקשה שהעמדנו את הפסוק בכלים, ויש לומר שלומדים ממה שכתוב אשר אתם יורשים אותם את אלוהיהם ומקישים את אלוהיהם לכלים כמו שכלים נאסרו רק משיעבדו כך אלוהיהם נאסרו רק משיעבדו, ור״ע סובר שלא מקישים כי כתוב את שהוא מפסיק בענין, ויש להקשות לר׳ ישמעאל שמצאנו ע״ז של עכו״ם ומנין ששל ישראל נאסרת מיד, ויש לומר שהוא למד מסברא שאם של עכו״ם נאסרה רק משתיעבד א״כ של ישראל נאסרת מיד, אך קשה שנאמר להיפך ששל ישראל לא נאסרת כלל, ויש לדחות שאם של ישראל טעונה גניזה ודאי היא נאסרת, אך קשה שנאמר שבישראל דינו כשל עכו״ם ויש לומר שלומדים מהפסוק ואת תשאתכם אשר עשיתם את העגל שמשעת עשייה כבר הוא עמד בחטא, אך לכאורה ניתן לומר שהאדם עובר מיד אך הע״ז לא נאסרת ויש לומר שלומדים מהפסוק ארור האיש אשר יעשה פסל ומסיכה שהוא עומד בארור משעת עשייה, אך עדיין ניתן לומר שהאדם עומד בארור אך הע״ז לא נאסרה, אך יש לומר שלומדים מהפסוק תועבת ה׳, ור״ע למד שע״ז של עכו״ם נאסרה מיד מהפסוק פסילי אלוהיהם תשרפון באש ממתי שפסלו באש הוא נעשה אלוה ור׳ ישמעאל למד מההוא כדברי רב יוסף שעכו״ם פוסל את אלוהו שכתוב פסילי אלוהיהם תשרפון באש, ור״ע למד את זה מדברי שמואל שהקשה שבפסוק אחד כתוב לא תחמוד כסף וזהב עליהם וכתוב בהמשך וולקחת לך והביאור הוא שאם פסלו לאלוה לא תחמוד אך אם פסלו מאלוה ולקחת לך, ורב יהודה מבאר מהיכן למד ר״ע ששל ישראל נאסרה רק ממתי שעבדה שכתוב ושם בסתר עד שיעשה לה דברים של סתר, ור׳ ישמעאל למד מזה כדברי ר׳ יצחק שע״ז של ישראל טעונה גניזה שכתוב ושם בסתר, ור״ע למד את זה כדברי רב חסדא בשם רב שלומדים מהפסוק לא תטע לך אשירה כל עץ אצל מזבח כמו שמזבח טעון גניזה כך אשירה טעונה גניזה, ור׳ ישמעאל למד מזה כדברי ר״ל שהמעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשירה בישראל שכתוב שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וסמוך לכך הפסוק לא תטע לך אשירה כל עץ, ואביי מוסיף שאם מעמיד את הדיין הזה במקום ת״ח זה כאילו נטעו אצל המזבח שכתוב אצל מזבח.

רב המנונא מסתפק אם ריתך כלי לע״ז ויש לבאר שאם מדובר בע״ז של עכו״ם הרי בין לר׳ ישמעאל בין ר״ע זה תמשמי ע״ז שנאסרים רק משיעבדו ואם מדובר בע״ז של ישראל לר״ע יש ללמוד שאם היא אסורה רק משתיעבד ומשמשיה ודאי לא נאסרו ואם נאמר שהספק הוא לר׳ ישמעאל שסובר שע״ז של ישראל אסורה מיד והספק הוא אם לומדים משמשים ממשמשים שכמו שבעכו״ם נאסר רק משתיעבד כך כאן נאסר רק משתיעבד או שלומדים מע״״ז עצמה של ישראל שנאסרה מיד כך משמשיה נאסרו מיד, אך לפ״ז מדוע מסתפק רב המנונא על ריתך שיש ספק גם בעשה ויש לומר שרב המנונא הסתפק לגבי טומאה ישנה ששנינו שכלי מתכת מתכת פשוטיהם מקבליהם טמאים ואם נשברו נטהרו ואם חזר ועשאם כלים חזרו לטומאתם הישנה והספק הוא אם זה חוזר לטומאה דאורייתא אך לא לטומאה דרבנן או שאין חילוק, אך לפ״ז רב המנונא יכל להסתפק בשאר טומאות דרבנן, ויש לומר שרב המנונא הסתפק ספק מתוך ספק האם טומאה דרבנן חוזרת או לא ואם נאמר שאינה חוזרת האם בטומאה של ע״ז החמירו בה כמו בדאורייתא או לא, ונשאר בתיקו.

ר׳ יוחנן שאל את ר׳ יגאי האם מועיל ביטול בתקרובת ע״ז של אוכלים לטהר מטומאה או לא ואינו מסתפק בכלים שהרי ודאי אם מועיל להם טהרה במקוה טומאתם בטלה, ובע״ז עצמה אין ספק **עמוד ב** שאם איסורה בטל גם טומאתה בטלה והספק הוא בתקרובת של אוכלים שאם האיסור נשאר כרב גידל לעיל א״כ גם הטומאה נשארת או שהאיסור דאורייתא לא בטל אך הטומאה דרבנן בטלה, ונשאר בתיקו.

ר׳ יוסי בן שאול שאל את רבי האם מותר להשתמש בכלים שהשתמשו בהם בבית חוניו והספק הוא למ״ד שבית חוניו אינו בית ע״ז כמו ששנינו שהכהנים ששמשו בבית חוניו וק״ו מי ששימש לע״ז לא משרתים במקדש, והשאלה היא אם רק בכהנים שהם בני דעה קנסו או שקנסו גם בכלים, אמר רבי שהם אסורים והיה לו פסוק על כך ושכחו, ושאל ר׳ יוסי מהפסוק כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו והכנו הכוונה שהטבלנום והקדשנו שהקדשנום, אמר לו רבי ברוך אתה לשמים שהחזרת לי את אבדתי והכנו הכוונה שגנזנום והקדשנו שהקדשנו אחרים תחתם, ולכאורה יש להוכיח מהמשנה שבית חשמונאי גנזו בלשכה שבקרן מזרחית צפונית את אבני המזבח ששקצו אנשי יון ורב ששת אמר שהם שקצום לע״ז, ומבאר רב פפא שהם מצאו פסוק ודרשוהו ובאו בה פריצים וחיללוה והם אמרו שאי אפשר לשבור ולבנות בהם שהרי נאמר אבנים שלימות תבנה ואי אפשר לנסרם שהרי נאמר לא תניף עליהם ברזל ואין לומר שישברום ויקחו לעצמם כמו שאמר רב אושעיא שבקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים ושאלו על כך וכי ירושלים היא רוב העולם וביאר אביי שבקשו לגנוז את המטבעות שנעשו על שם מלכי רומי הריינא טוריינא ושיפא מפני במטבע של ירושלים עד שמצאו פסוק ובאו בה פריצים וחיללוה ויש לחלק ששם שלא השתמשו בהם לגבוה אך באבנים השתמשו לגבוה אינו דרך ארץ שישתמשו בו להדיוט.

משנה עכו״ם מבטל ע״ז שלו ושל חבירו וישראל לא מבטל ע״ז של עכו״ם, מי שביטל את הע״ז ביטל גם את משמשיה אך אם ביטלו את משמשיה לא ביטלו את הע״ז עצמה. **גמרא** רבי לימד את בנו ר״ש שעכו״ם מבטל ע״ז שלו ושל חבירו אמר לו ר״ש הרי שנית לנו בצעירותך שעכו״ם מבטל ע״ז שלו ושל ישראל ואיך בטל ע״ז של ישראל הרי נאמר ושם בסתר, וביאר ר׳ הילל בן ר׳ וולס שמדובר שיש לעכו״ם שותפות גם בורבי סבר בצעירותו שהישראל עובד על דעתו של העכו״ם ואם העכו״ם ביטל בטל גם חלקו של הישראל, ובזקנותו סבר רבי שהישראל עובד על דעת עצמו וא״כ העכו״ם לא יכול לבטל את חלקו של הישראל, ויש ששנה את דברי ר׳ הילל על הסיפא במשנה שישראל לא מבטל ע״ז של עכו״ם ולכאורה זה פשוט וביאר ר׳ הילל שמדובר שיש לו שותפות.